

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קח

(בעמ' הקודם)

למדנו במשנתנו - מקבל עליו מקום גדר חריץ וכן חריץ:

תאנא: למדנו בכרייתא - 'חריץ' הוא מחוץ לגדר, ו'בן חריץ' הוא סמוך לגדר בין ה'חריץ' ולגדר, ושניהם נמצאים מאחורי הגדר מחוץ לשדה, ומטרתם למנוע מהחיה לקפוץ על הגדר ולהיכנס לשדה.

קושיא: ולעביד חריץ ולא לעביד בן חריץ: א"כ די שנעשה 'חריץ' ולא צריך גם 'בן חריץ', שהרי החריץ מרחיק את החיה מהגדר ואינה יכולה לקפוץ על הגדר.

תירוץ: איידי דרווח קיימא בגויה וקפצה: כיון שהחריץ רחב ששה טפחים, היא נכנסת לתוכו ונמשכת מעט לאחוריה וקופצת.

קושיא: ולעביד בן חריץ ולא לעביד חריץ: א"כ נעשה רק 'בן חריץ' שהוא צר והיא לא יכולה להיכנס לתוכו ולקפוץ.

תירוץ: איידי דקטין קיימא אשפתיה וקפצה: כיון שהוא צר היא עומדת על שפתו וקופצת מעל הגדר.

המשך הכרייתא: וכמה בין חריץ לבן חריץ טפח: הרווח שצריך לעשות בין 'החריץ' ל'בן החריץ' הוא טפח.

הדרן עלך בית כור

פרק שמיני. משנה: 1. יש נוחלין ומנחילין: יש קרובים שנוחלים (= יורשים) את נכסיהם של קרוביהם שמתו, וגם אם הם בעצמם מתו הם מנחילים (= מורשים) לאותם קרובים את נכסיהם, דהיינו ששניהם נוחלים (= יורשים) זה את זה.

2. ויש נוחלין ולא מנחילין: ויש קרובים שנוחלים את קרוביהם שמתו, אבל אם הם בעצמם מתו אינם מנחילים להם.

3. **מנחילין ולא נוחלין:** ויש שמנחילים לקרוביהם את נכסיהם, אבל הם אינם נוחלים אותם.

4. **לא נוחלין ולא מנחילין:** ויש שלא נוחלים את קרוביהם ולא מנחילים אותם.

המשנה מכארת:

1. **ואלו נוחלין ומנחילין:** האב יורש את הבנים שלו (= אם אין להם צאצאים), וגם מוריש להם. וכן האחים מן האב נוחלים ומנחילים, כגון ראובן ויוסף בני יעקב, ראובן הוא מלאה ויוסף מרחל, ויעקב אביהם מת, וראובן מת ללא בנים, הדין הוא שיוסף יורש את ראובן למרות שהוא מאם אחרת, וכן אם יוסף מת ללא בנים הרי הוא מוריש לראובן.

2. **האיש את אמו:** אדם שאמו מתה לאחר שבעלה מת (= כי אם בעלה חי בעלה יורש אותה) או לאחר שהתגרשה, הרי הוא יורש את אמו, אבל אם הוא מת אין אמו יורשת אותו. **והאיש את אשתו:** והאיש שאשתו מתה יורש את אשתו, אבל אם הוא מת אין אשתו יורשת אותו. **ובני אחיות:** ובני אחיותיו, כגון בני דינה שהיא אחותו של ראובן מאביו, אם ראובן מת ללא בנים הרי בני דינה יורשים אותו, אבל אם בני דינה מתו אין ראובן יורש אותם.

3. **האשה את בניה, והאשה את בעלה, ואחי האם, מנחילין ולא נוחלין:** האשה מורשה לבניה אבל לא יורשת אותם, האשה מורשה לבעלה אבל לא יורשת אותו, ואחי האם כגון ראובן אח של דינה שמת ללא בנים הרי הוא מוריש לבני דינה אבל הוא לא יורש אותם.

4. **והאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין:** אחים מן אם ולא מן האב, אינם יורשים זה את זה ולא מורשים זה לזה.

גמרא: מאי שנא דקתני האב את הבנים ברישא, ליתני הבנים את האב ברישא: בדין הראשון של המשנה ב'נוחלין ומנחילין', כתבה המשנה את שני המקרים 'האב את הבנים, והבנים את האב' דהיינו האב יורש את הבנים, והבנים יורשים את האב. אך קשה מדוע המשנה התחילה עם המקרה שהאב יורש את בנו, ולא עם המקרה ההפוך שהבן יורש את אביו? והגמרא מסבירה את הקושי שבדבר.

חדא, דאתחולי בפורענותא לא מתחלין: דבר ראשון, לא מתחילים בפורענות. כי בן שמת בחיי אביו זו קללה, ובפרט כשהוא מת בלי להשאיר ילדים. ואילו אב שמת בחיי בנו זו ברכה.

ועוד, כדכתיב "איש כי ימות וכן אין לו": התורה פותחת בפרשת נחלות במקרה שאב מת בחיי בנו, והיה לתנא לנקוט כמו שכתוב בתורה. דהיינו בתורה כתוב "איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו", מדברי התורה אנחנו לומדים שאם כן יש לו בן בנו יורשו. והמקרה הזה הוא של אב שמת בחיי בנו.

תירוץ: ותנא אידי דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה: התנא העדיף לנקוט את המקרה של בן שמת בחיי אביו, בגלל שהוא לא כתוב במפורש בתורה ולומדים אותו מדרשת הפסוקים, ולכן הדין הזה חביב על התנא.

ומאי דרשא? דתניא -

'שאר' זה האב מלמד שהאב קודם לאחין: נאמר "ונתתם את נחלתו לשאר הקרב אליו" 'שאר' הוא אביו של המת, (וכלשון הפסוק המזכיר לשון 'שאר' באב 'שאר אביו הוא'). הפסוק מלמד אותנו שהאב של המת קודם בירושה לאח של המת. דהיינו אם ראובן בנו של יעקב מת ללא ילדים, אביו יעקב יורש אותו, ולא אחיו שמעון. (ולהלן יתבאר איך לומדים זאת מהפסוק).

שאלה: יכול יהא קודם לבן? אולי נאמר שיעקב קודם אפילו לבנו של ראובן, ולכן אם ראובן השאיר בן אחריו, אביו יירש אותו ולא בנו?

תשובה: תלמוד לומר "הקרוב" הקרוב קרוב קודם: על כך מלמד המשך הפסוק "ונתתם את נחלתו לשאר הקרב אליו" מהמילה 'הקרוב' לומדים שמי שיותר קרוב קודם למי שפחות קרוב. והבן קרוב יותר לסבא, בגלל שהבן קם תחת אביו ליעד את האמה העבירה של אביו, וכן לפדות את שדה אחוזה שהקדיש אביו (וכפי שיתבאר להלן), אבל האב אינו קם תחת בנו לדברים אלו.

שאלה: ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח? מדוע אתה מרבה את הבן ולא את הסבא? וכל שכן שלא את האח של המת, אלא אתה אומר שאם אין למת בנים, האבא של המת (הסבא) קודם לאח של המת.

תשובה: מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה: אם האב קנה אמה העבירה והוא רוצה לקדש אותה לאשה, הוא לא צריך לתת לה כסף

קידושין, אלא הכסף שנתן לאביה כשקנה אותה משמש ככסף הקידושין. וגם אם האב רוצה לייעד אותה לבנו במקומו, הוא יכול לעשות זאת.

וכן אם האב הקדיש שדה אחוזה (= שדה שירש מאבותיו מימות יהושע בן נון) הוא יכול לפדותה עד היובל. אבל אם לא פדה אותה והגזבר מכר אותה לאיש אחר, כשמגיע היובל היא לא חוזרת לאב אלא מתחלקת לכהנים. אמנם אם הגזבר מכר אותה לבנו של המקדיש כשמגיע היובל היא חוזרת לאב.

נמצא שהבן קם תחת אביו בשני העניינים הללו. אבל האב לא קם תחת אחיו לגבי יעוד האמה ולא לגבי שדה אחוזה. ולכן הבן נחשב קרוב יותר והוא קודם.

שאלה: **אדרבה מרבה אני את האב שכן קם תחת אחיו ליבום:** אדרבא! לאח יש קירבה יותר מהבן לגבי יבום. שהאב מייבם את אשת אחיו שמת ללא בנים, ואילו הבן אינו יכול לשאת את אשת אביו שמת!

תשובה: **כלום יש יבום אלא במקום שאין בן, הא במקום שיש בן אין יבום:** הרי אין יבום כשיש למת בן. ואם כן הבן פוטר את אשת אביו מייבום כשמת אביו, ואילו האב של המת לא יכול לעשות (כי הוא לא פוטר את אשת אחיו מייבום כשמת אחיו בלא בנים אלא מחייב אותה ביבום). ולכן הבן נחשב קרוב יותר מהאב.

עד כאן הברייתא.